

УДК 811:37.091

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-50>**Інна ЄРЬОМЕНКО,**

orcid.org/0000-0001-9295-4175

старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) i.yeromenko2101@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ «ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ» ІНОЗЕМНІЙ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема переходу закладів вищої професійної освіти до сучасної форми організації іншомовного навчального процесу «змішане навчання». У роботі зроблена спроба вивчити досвід впровадження змішаного навчання з урахуванням його специфіки; розглянути види та варіанти організації змішаного навчання з метою оптимізації самостійної роботи студентів; провести відбір релевантних видів та форм діяльності, які доцільно використовувати у рамках електронного курсу іноземної мови на платформі Moodle у ЗВО.

Авторка висвітлює не тільки переваги, але й досить суттєві перешкоди на шляху до повсюдного та масового переходу до змішаного навчання іноземної мови у ЗВО та відмови від аудиторної роботи; підкреслює, що методичний рівень викладача іноземних мов повинен відповідати вимогам змішаного навчання; заклад вищої освіти та його керівництво мають бути готові переходити на принципи змішаного навчання як в матеріальному, так і в методичному, управлінському та організаційному плані; стверджує, що модель змішаного навчання оптимізує навчальний процес викладання іноземної мови у ЗВО, створює умови для продуктивної самостійної навчальної діяльності студента, підвищує ефективність процесу навчання взагалі, дозволяє переводити іноземну мову із категорії загальноосвітньої дисципліни до засобу навчання професії. Практична значущість дослідження полягає в тому, що розглянуті види самостійної дистанційної роботи студентів з метою реалізації формату змішаного навчання іноземній мові можуть бути затребувані в інших освітніх контекстах у сфері іншомовної професійної освіти.

Зроблено висновок, що використання формату змішаного навчання має багато переваг для викладання курсу іноземної мови у контексті вищої професійної освіти: забезпечується активна участь студентів у навчальному процесі, раціонально використовується аудиторний час, спостерігається інтерактивність й персоналізація навчання; з'являються різноманітні види педагогічного впливу, збільшення обсягу опанованого матеріалу за допомогою активної самостійної роботи студентів, проводиться робота з великою кількістю автентичних електронних ресурсів, що оптимізує академічний процес за допомогою системного та безперервного використання інформаційно-комунікаційних технологій та сприяє розвитку у студентів здатності до усвідомленого та самостійного здійснення й управління своєю навчальною діяльністю.

Ключові слова: змішане навчання, інформаційно-комунікаційні технології, самостійна робота, професійно-орієнтований підхід до викладання іноземної мови, Moodle, оптимізація академічного процесу, студентоцентризований підхід.

Inna YEROMENKO,

orcid.org/0000-0001-9295-4175

Senior Lecturer at the Department of Philology, Translation and Strategic Communications
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) i.yeromenko2101@gmail.com

IMPLEMENTING BLENDED LEARNING OF A FOREIGN LANGUAGE AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is devoted to the problem of adopting "blended learning" as a modern form of organizing the foreign language learning process at higher professional educational institutions. The article attempts to review the experience of implementing blended learning considering its specifics; to analyze the types and ways of organizing blended learning to optimize students' independent work; to determine the appropriate activities and forms of e-course design on the Moodle platform at a higher educational institution.

The author highlights not only the advantages, but also quite significant challenges to the widespread and mass adoption of blended foreign language teaching at higher educational institutions and the rejection of classroom work; stresses that the methodological level of a foreign language teacher must satisfy the requirements of blended learning; the university and its management must be ready to adopt blended learning principles both in material, methodological, managerial and organizational terms; claims that the model of blended learning can be applied in other educational contexts. The practical significance of the studies is that the considered types of students' independent distance learning

for implementing the format of blended learning of foreign language may be in demand in other educational contexts in the sphere of professional education.

It is concluded that the implementation of blended learning format has many advantages for teaching a foreign language course in the context of higher professional education: provides active participation of students in the learning process, rational use of class time, there is interactivity and individualization of the learning, there are various types of teaching impact, increasing the volume of mastered material through active independent work of students, a large number of authentic electronic resources are processed, optimizing the academic process through the systematic and continuous use of information and communication technology and promoting the ability of students to consciously and independently perform and manage their learning activities.

Key words: *blended learning, information and communication technologies, independent work, professionally-oriented approach to teaching foreign language, Moodle, student-centered approach.*

Постановка проблеми. Високий рівень інформаційних та телекомунікаційних технологій у поєднанні з якісно новим інтелектуальним та професійним рівнем підготовки майбутніх фахівців – стратегічні фактори, що забезпечують перспективний розвиток економіки України. Система вищої освіти, метою якої є забезпечення такого якісного рівня розвитку кадрового потенціалу, сьогодні має відповідати структурі інформаційно-інноваційної економіки, бути гнучкою, адаптивною, саморегульованою та прогностичною. Таким чином, ключовим стратегічним орієнтиром професійної підготовки студента ЗВО має стати формування випускника, який вміє оцінювати свої можливості та прагнути придбати нові знання з використанням новітніх технологій.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства інформаційно-комунікативні технології активно впроваджуються у процес вищої освіти. Міжнародна академічна спільнота наголошує, що перехід до інформаційного суспільства неможливий без інтеграції цифрових технологій, які дозволяють інтенсифікувати форми та методи традиційних підходів до навчання і, тим самим, позитивно впливати на процес підготовки майбутніх фахівців загалом. Такі технології налаштовують студентів на новий підхід до навчання, сприяють розвитку навичок безперервного навчання та особистого професійного зростання. Концепція «lifelong learning» (навчання протягом усього життя) виходить сьогодні на передній план, оскільки роботодавці насамперед мають потребу у випускниках, які на основі наявних знань та набутого досвіду вдосконалюють свої навички та вміння протягом усього життя.

Сьогодні у зв'язку з поширенням пандемії коронавірусу та запровадженням воєнного стану, головна ідея у контексті вищої професійної освіти – гнучкість академічного процесу, що засновується на особистісно-орієнтованому підході, який своєю чергою спрямовується на формування особистісного потенціалу кожного студента, на повноцінний розвиток усіх сторін його особистості та суб'єктності у процесі соціалізації.

Результатом освітнього процесу при такому підході є всебічно розвинена особистість, яка готова до постійного вдосконалення своїх навичок та умінь, самоосвіти та саморозвитку, а також успішної соціалізації взагалі. Ця потреба у гнучкості освіти успішно реалізується за допомогою поєднання традиційного та електронного навчання, що здійснюється на базі різних систем управління навчанням (learning Management Systems), призначених для забезпечення адміністративної та технічної підтримки. Цей перспективний напрямок використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) у сфері освіти – змішане навчання (blended learning), яке можна визначити як метод навчання, що поєднує найбільш ефективні елементи традиційного навчання та інтерактивну онлайн співпрацю, де обидва компоненти утворюють систему, що функціонує у постійній взаємодії як єдине ціле.

Мета статті – вивчення досвіду впровадження змішаного навчання з урахуванням його специфіки, розгляд видів та варіантів організації змішаного навчання для оптимізації самостійної роботи студентів, відбір релевантних видів та форм діяльності у рамках створення електронного курсу іноземної мови на платформі Moodle у ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, специфіка та можливості застосування технології змішаного навчання вивчаються як вітчизняними, так і закордонними вченими (О. Колгатін, А. Стрюк, Ю. Триус, О. Спінін, К. Бугайчук, Ч. Дзіюбан, Б. Хан, Г. Маєр, К. Крістенсен, К. Спрін, Р. Ларсен, К. Манварінг, Х. Стакер, А. Норберг, Д. Тракслер). Термін «змішаний» використовується для позначення об'єднання різних навчальних середовищ в інтегрованому вигляді, при цьому акцент робиться на освітній діяльності студента, яка відбувається або в аудиторії за допомогою та підтримкою викладача або в електронній освітньому середовищі більш незалежно.

Змішане навчання – це поєднання очного навчання (face-to-face (FtF)) та електронного навчання (e-Learning), що дозволяють здійсню-

вати спільну діяльність учасників освітнього процесу (Neumeier, 2005: 164). Класичні та новітні організаційні форми, методи та засоби дозволяють організувати такий освітній простір, в якому офф-лайн семінари, конференції поєднуються з асинхронними та синхронними формами електронного навчання, які, своєю чергою, забезпечуються через доступ до Інтернету, гіпертекстових мультимедійних підручників, CBT (Computer Based Training) та WBT (Web Based Training), аудіо- та відеоресурсів, роздавального навчального матеріалу та підручників, а також за допомогою використання можливостей соціальних мереж, онлайн-конференцій та семінарів, e-mail-, chats- та Skype-технологій.

Грем (Graham, 2005: 257) зазначає, що FtF і CAL історично були відокремлені один від одного, особливо з погляду таких аспектів, як простір, час, ефективність та гуманістичність. Іншими словами, у той час, як на заняттях FtF відбувається жива, синхронна взаємодія між людьми, курси CAL забезпечують віртуальну, асинхронну взаємодію між людьми та матеріалами курсу. Змішане навчання, по суті, є гібридом цих двох гранично різних моделей навчання, у якому студенти використовують онлайн-інструменти та навчальні матеріали у позаурочний час на додаток до FtF-взаємодії, з якою вони стикаються у традиційному аудиторному середовищі. Змішаним визнається навчання, якщо від 30 до 80% академічного часу проводиться онлайн (Watwood, 2009: 16). Таким чином, змішане навчання можна вважати різновидом дистанційного або його продовженням, основна відмінність полягає в обов'язковості «живого» спілкування студентів між собою та з викладачем. У змішаному навчанні у певній пропорції присутні як очні, так і дистанційні технології, що дозволяє одночасно використовувати переваги обох форм навчання, усунувши практично всі їх недоліки (Malinina, 2012: 250).

Аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що дослідники зробили вагомий внесок у вивчення різних аспектів проблеми змішаного навчання, однак виникає потреба в уточненні питання щодо видів діяльності, релевантних для різних категорій студентів, зокрема для студентів у рамках вищої професійної освіти у контексті практичної реалізації в академічному процесі у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Нині у процес навчання іноземної мови Українські університети намагаються впроваджувати різні моделі змішаного навчання, які виділив один із дослідників технології змішаного навчання М.Б. Хорн:

1) *Face-to-Face Driver* – слухний варіант для груп, у яких студенти знаходяться на різних рівнях підготовки та знань й який вважається найближчою моделлю до традиційного навчання, оскільки більша частина занять проходить у формі оффлайн. Для студентів, які не справляються із завданнями, вводиться онлайн навчання, з метою зацікавити та забезпечити навчальним матеріалом, що викладається на аудиторних заняттях. Таким чином, студенти отримують доступ до факультативних практичних завдань та додатковий час, необхідний для опанування навчального іншомовного матеріалу.

2) *Rotation model* – відповідно до цієї моделі викладач іноземної мови організує декілька навчальних зон. При використанні цифрових засобів навчання на таких локаціях, що змінюються одна за одною, викладач може зосереджувати час оффлайн навчання на конкретних потребах студентів. Фактично складається графік роботи студентів на різних навчальних ділянках, переходячи від очного навчання до онлайн-завдань. Ця модель передбачає наявність щонайменше трьох академічних локацій: першою керує викладач, який ознайомлює студентів з навчальною темою або проводить інструктаж щодо подальших дій, здійснює активізацію необхідної лексики та граматичних конструкцій; на другій студенти самостійно шукають необхідну інформацію для розв'язання мовних та мовленнєвих завдань, індивідуально працюють над вивченням нового навчального матеріалу різної складності, активно використовуючи засоби ІКТ; остання комунікативна локація – студенти працюють у проектних групах, виконують ситуаційні вправи (кейси), практичні проблемні завдання.

3) *Flex* – студенти та викладачі перебувають за межами місця навчання та не мають можливості відвідувати заняття оффлайн. Таким чином вони знаходяться у віддаленій мережевій взаємодії з викладачем та згідно з розкладом відвідують вебінари, які замінюють традиційні аудиторні заняття, оффлайн контакти можливі за необхідності.

4) *Self-Blend model* – ця модель особливо популярна на старших курсах. Студенти, які хочуть відвідувати додаткові заняття з поглибленого вивчення іноземної мови або виявляють особливий інтерес до предмета, отримують можливість відвідувати заняття, що виходять за рамки загального предметного курсу, із застосуванням онлайн-занять. Це має визначитися та обговорюватися на основі індивідуальних цілей та навичок студентів.

5) *Online Driver* – у контексті онлайн-навчання студенти працюють самостійно та отримують

інструкції та завдання дистанційно через онлайн-платформи. Викладачі виступають як координатори та надають студентам можливість зареєструватися та брати участь в онлайн-листуванні, якщо їм потрібна додаткова допомога.

Вищезгадані моделі змішаного навчання активно використовуються у більшості університетів нашої країни. Варіанти моделей змішаного навчання роблять процес навчання іноземним мовам більш гнучким, викладач має можливість адаптувати освітній процес, виходячи з наявних труднощів й можливостей студентів.

Електронний компонент змішаного навчання іноземній мові оптимізує академічний процес за допомогою системного та безперервного використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє розвитку у студентів здатності до усвідомленого та самостійного здійснення та управління своєю навчальною діяльністю, а також допомагає активізувати навчальну комунікацію між учасниками академічного процесу, створити єдине навчальне співтовариство. Самостійно отримані знання потім систематизуються, аналізуються та використовуються на практиці в аудиторії.

Необхідно підкреслити, що при впровадженні змішаного навчання іноземній мові в академічний процес ЗВО доцільно особливу увагу приділити наступним ключовим аспектам цієї навчальної технології:

Оскільки змішане навчання засноване на електронному іншомовному навчальному контенті та комунікації в Інтернет мережі, його використання поєднується з активним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, що включають різні системи керування навчанням (learning management systems) або віртуальні середовища навчання (virtual learning environments) з метою структурування навчального іншомовного змісту та організації взаємодії між учасниками навчального процесу.

– Ефективне планування та впровадження змішаного навчального курсу іноземної мови має бути орієнтовано на освітні цілі курсу, а не на технології (Alammar, 2014: 449). Першим кроком при розробці змішаного курсу є визначення його цілей на основі змісту та навичок, які студент має опанувати.

– Успішна взаємодія у форматі «студент-студент», «студент-група», «студент-викладач» необхідна для ефективного навчального процесу. У контексті змішаного навчання поряд із традиційною оффлайн комунікацією в аудиторії є можливість позааудиторного онлайн спілкування в Інтернет мережі. Використання інформаційно-комунікаційних технологій орієнтується на ство-

рення умов для взаємодії, колаборації у навчальній спільноті.

Використання освітньої технології змішаного навчання іноземній мові передбачає інший тип методичного мислення викладача, оскільки потребує взаємодії учасників навчального процесу з усіма компонентами освітнього середовища, включаючи онлайн-ресурси. Методичне мислення викладача іноземної мови у контексті змішаного навчання має орієнтуватися на інтеграцію з іншими академічними дисциплінами, що вивчає майбутній фахівець. Самим перспективним напрямом викладання іноземної мови у ЗВО сьогодні вважається білінгвальне імерсійне навчання (Umansky, 2015: 18), у рамках якого іноземна мова використовується як засіб навчання професії, а різні дисципліни викладаються як іноземною, так й українською мовою. Таким чином, розробка курсу іноземної мови, що використовується при змішаному навчанні, вимагає від викладача високого професіоналізму, оскільки йому необхідно виступати не тільки в ролі консультанта-наставника, координатора навчального процесу, але й у постійному контакті зі студентами не тільки на оффлайн заняттях, а й на електронному курсі. Виконання цих функцій є обов'язковим та вимагає від викладача додаткових фізичних ресурсів та часу. Викладачі більше не можуть використовувати тільки підручник, доповнювати його автоматизованими тестами чи електронно-освітніми ресурсами на аудиторному занятті. Змішана форма навчання не є додатковим навчанням до звичайного текстового навчального матеріалу або розсилкою завдань через мережу. Доцільно впроваджувати авторські курси викладачів, розроблені на сучасних електронних платформах з урахуванням специфіки професійної підготовки конкретного напрямку та особливостей дисципліни «Іноземна мова», а також освітніх потреб та можливостей студентів ЗВО та вимог майбутніх роботодавців.

Таким чином, методичний рівень викладача іноземних мов повинен відповідати вимогам змішаного навчання; виникає необхідність переучуватися та постійно самостійно навчатися; заклад вищої освіти та його керівництво повинні бути готові переходити на принципи змішаного навчання як в матеріальному, так і в методичному, управлінському та організаційному плані; корпоративна культура освітньої установи має відповідати принципам змішаного навчання.

На підставі аналізу наукової літератури та практичних напрацювань педагогів іноземної мови можна стверджувати, що модель змішаного навчання оптимізує навчальний процес викла-

дання іноземної мови у ЗВО, створює умови для продуктивної самостійної навчальної діяльності студента та підвищує ефективність процесу навчання. При змішаному навчанні відбувається підвищення мотивації студентів також завдяки тому, що вони набувають додаткових навичок роботи з іншомовною інформацією, яка допомагає їм у вивченні профільних дисциплін. На старших курсах студенти вже мають певний досвід виконання мовних вправ, до яких можна віднести імітативні, постановочні вправи, вправи на трансформацію, розширення (скорочення) речень, підбір аналогів, конструювання фрази зі структурних елементів тощо. Оскільки виконання мовних вправ займає багато часу, доцільно включати їх у самостійну роботу в позааудиторний час. Самостійна доаудиторна робота студентів реалізується на платформі Moodle, де містяться різноманітні завдання, націлені на формування навичок та умінь у всіх видах іншомовної мовленнєвої діяльності: читання професійно-орієнтованих текстів; перегляд відео/презентації; прослухування аудіо матеріалів; робота з новими лексичними одиницями, які можуть зустрітися у тексті/відео/ аудіо; робота з новими граматичними конструкціями; виконання електронних тестів з метою самоперевірки розуміння переглянутого/прочитаного тощо. Важливо відзначити, що результати тестів дозволяють викладачеві своєчасно отримувати необхідну педагогічну інформацію, відповідно до якої планується аудиторна робота. Під педагогічною інформацією у цьому випадку розглядаються одержувані викладачем результати виконання різних завдань, заснованих на самостійно опанованій студентами теоретичної іншомовної інформації, а також виявлення труднощів, що виникають у процесі вивчення студентами навчального матеріалу. При виконанні самостійної роботи студенти мають можливість поставити питання викладачеві та іншим студентам в електронному чаті/блозі. Система контролю студентів за наявності постійного відстеження викладачем процесу їх роботи, доступності для надання консультації в системі он-лайн при необхідності виявляється додатковим фактором мотивації при змішаній моделі навчання іноземній мові; також студенти мають доступ до всіх завдань, які їм треба виконати протягом усього курсу та володіють чітким уявленням алгоритму своїх дій для досягнення найкращих результатів за підсумками роботи. Таким чином, викладач постійно контролює процес та результати самостійної діяльності студентів, перед кожним аудиторним заняттям має можливість отримати інформацію щодо готовності

кожного студента, що, безумовно, збільшує мотивацію студентів до виконання самостійної роботи.

Основний час аудиторної роботи присвячується обговоренню самостійно вивченого студентами іншомовного навчального матеріалу, труднощів, що виникають у процесі самостійної діяльності студентів; творче осмислення вивченої інформації з доміантою на продуктивні види іншомовної мовленнєвої діяльності; розвиток комунікативної компетенції: опрацьований лексичний та граматичний матеріал використовується у навчальних комунікативних професійно-орієнтованих ситуаціях.

Постаудиторна робота полягає у необхідності самостійного узагальнення вивченого навчального матеріалу у процесі виконання різноманітних творчих завдань: складання блок-схем, тематичного глосарія, підготовка презентацій, написання есе, статей, робота у блозі, виконання навчально-дослідницьких проектів. Така навчальна діяльність спрямована на розвиток рефлексивних та оціночних умінь студентів. Зазначимо, що для студентів ЗВО у контексті професійно-орієнтованого навчання особливо ефективними виявляються комунікативні вправи, спрямовані на підготовку презентації, усного виступу, що представляє результати вивчення конкретної теми у професійній галузі, презентація підсумків науково-дослідної роботи, а також рольові ігри, за допомогою яких студенти набувають навичок усної комунікації в умовах, що моделюють реальні професійно-орієнтовані мовленнєві ситуації.

Висновки. Сьогодні змішане навчання вважається освітою третього покоління, яке передбачає проведення аудиторних занять із застосуванням інтерактивних технологій та орієнтацією на самостійну діяльність студентів. Таким чином, спираючись на сучасні світові освітні тенденції, цілком очевидним стає факт необхідності високого ступеня інтеграції інтернет-технологій у процес вищої професійної освіти, при якому змішане навчання вважається єдиним ресурсом, що дозволяє зробити процес навчання гнучким, модульним, а також більш студентоцентрованим; з'являються можливості визначати індивідуальні маршрути навчання студентів, які можуть бути адаптовані не тільки до потреб студентів, а й до економічних та географічних умов.

Використання формату змішаного навчання має багато переваг для викладання курсу іноземної мови у контексті вищої професійної освіти: забезпечується активна участь студентів у навчальному процесі, раціонально використовується аудиторний час. Інтерактивність й персоналізація навчання, різноманітні види педагогічного

впливу, збільшення обсягу опанованого матеріалу за допомогою активної самостійної роботи студентів, робота з великою кількістю автентичних електронних ресурсів дозволяють зробити висновок, що технологія змішаного навчання позитивно позначається на освітньому процесі у ЗВО. З метою інтенсифікації самостійної діяльності студентів за курсом доцільно використовувати наступні види роботи в режимі онлайн – проходження модулів методично орієнтованого дистанційного курсу, участь у вебінарах, презентація онлайн-проектів, виконання тестів, робота з навчальним курсом на

платформі Moodle. Впровадження вищезазначених елементів змішаного навчання сприяє розвитку навчальної автономії та вдосконаленню професійно-методичних знань та умінь майбутніх фахівців. Важливим для організації викладання іноземної мови у форматі змішаного навчання є дотримання педагогічних умов, представлених у статті, ключові з яких – вільний доступ до матеріалів онлайн, наявність технічної підтримки при проходженні дистанційного курсу, можливість обговорення питань щодо змісту та форм завдань на форумі з викладачем та іншими студентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козяр М. М. Інноваційні технології підготовки фахівців у навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. № 16. С. 92–96.
2. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
3. Alammery A., Sheard J., Caebone A. (2014). Blended learning in higher education : Three different design approaches. *Australasian Journal of Educational Technology*. Vol. 30 (4). pp. 440–454 .
4. Garrison D.R., Vaughan N.D. (2008). Blended learning in higher education : Framework, principles, and guidelines. San Francisco : Jossey-Bass. 272 p.
5. Graham, C. R., Allen, S., & Ure, D. (2005). Benefits and challenges of blended learning environments. In M. Khosrow-Pour (Ed.), *Encyclopedia of information science and technology*. pp. 253–259.
6. Horn M.B., Staker H. (2011). The Rise of K-12 Blended Learning. Innosight Institute – Charter School Growth Fund – Public Impact. 17 p.
7. Malinina I. (2012). Blended Learning of the English Language : Combining Online and Face-to-Face Teaching // *Infonomic Society*. London. pp. 247–251.
8. Neumeier, P. (2005). A closer look at blended learning: Parameters for designing a blended learning environment for language teaching and learning. *ReCALL*, 17. pp. 163–178.
9. Watwood B. (2009). Building from content to community : Rethinking the transition to online teaching and learning : A CTE White Paper / Britt Watwood, Jeffery Nugent, William “Bud” Deihl. Virginia Commonwealth University : Center for teaching excellence, 22 p.
10. Umansky I.M., Valentino R.A., Reardon S.F. (2015). The Promise of Bilingual and Dual Immersion Education. CEPА. Working Paper. № 15-11, 20 p.

REFERENCES

1. Kozjar M. M. (2015). Innovatsijni tehnologiji pidgotovky fakhivtsiv u navchalnykh zakladakh [Innovative technologies for training specialists in educational institutions]. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serija 2 : Komp'juterno-orientovani systemy navchannia*. K. : NPU imeni M. P. Grahomanova, no. 16. 92–96 (ukr.).
2. Sysoieva S. O. (2011). Interaktyvni tehnologii navchannia doroslych: navchalno-metodychnyi posibnyk [Interactive technologies of teaching adults: textbook]. NAPN Ukrainy, Institute pedagogichnoii osvity i osvity doroslych. Kyiv : VD “EKMO”.
3. Alammery A., Sheard J., Caebone A. (2014). Blended learning in higher education : Three different design approaches . *Australasian Journal of Educational Technology*. Vol. 30 (4). pp. 440–454 .
4. Garrison D.R., Vaughan N.D. (2008). Blended learning in higher education : Framework, principles, and guidelines. San Francisco : Jossey-Bass. 272 p.
5. Graham, C. R., Allen, S., & Ure, D. (2005). Benefits and challenges of blended learning environments. In M. Khosrow-Pour (Ed.), *Encyclopedia of information science and technology*. pp. 253–259.
6. Horn M.B., Staker H. (2011). The Rise of K-12 Blended Learning. Innosight Institute – Charter School Growth Fund – Public Impact. 17 p.
7. Malinina I. (2012). Blended Learning of the English Language : Combining Online and Face-to-Face Teaching // *Infonomic Society*. London. P. 247–251.
8. Neumeier, P. (2005). A closer look at blended learning: Parameters for designing a blended learning environment for language teaching and learning. *ReCALL*, 17. pp. 163-178.
9. Watwood B. (2009). Building from content to community : Rethinking the transition to online teaching and learning : A CTE White Paper / Britt Watwood, Jeffery Nugent, William “Bud” Deihl. Virginia Commonwealth University : Center for teaching excellence, 22 p.
10. Umansky I.M., Valentino R.A., Reardon S.F. (2015). The Promise of Bilingual and Dual Immersion Education. CEPА. Working Paper. № 15–11, 20 p.